

FORMOVANIE POZÍCIE ČERSTVÉHO A TRVANLIVÉHO MLIIEKA NA VYBRANÝCH TRHOCH KRAJÍN EURÓPSKEJ ÚNIE CREATING POSITION OF THE FRESH MILK AND UHT MILK ON THE CHOSEN MARKETS OF THE EUROPEAN COMMUNITY

BUJŇÁKOVÁ Mariana (SR)

ABSTRACT

In the conditions of the growing globalization of the world economy and intensive fight for the markets it is the national and state interest of the Slovak republic to retain productive and efficient agriculture and food stuff resort in the whole country. In the market economies, milk industry belongs to significant food industries with the direct relation to agriculture. Consumption of the milk decreases in the world and also in our country. Accordingly to this, processors of the milk are trying to solve this situation. One possibility how to revive the demand for the milk is to improve its sensorial features which are viewed by consumer. Among the milk products exists a preference to lengthen the date of expiry of a product. The aim of this report is to appreciate creating position of the fresh and UHT milk on the chosen markets of the European Community.

KEY WORDS

consume milk, fresh milk, UHT milk, consumption of the milk, market with the milk and milk products, European market

ÚVOD

Mlieko a mliečne výrobky majú vo výžive ľudí svoje nezastupiteľné miesto. Mlieko ako najkompletnejšia plnohodnotná potravinová dodávka do organizmu súčasne bielkoviny, vitamíny a minerálne látky a vzhľadom na obsah ľahkostráviteľného tuku a mliečného sacharidu je dôležitým nositeľom energie.

Výroba a spracovanie mlieka patria k rozhodujúcim výrobným odvetviam Slovenska a vždy budú vzhľadom na svoj ekonomický, sociálny a výživový potenciál v popredí záujmu štátu. Prispôsobovanie sa podmienkam voľného trhu a procesu globalizácie obchodu s mliekarenskými výrobkami sa prejavuje zvyšovaním produktivity a efektívnosti výroby.

Za posledné roky sa na Slovensku v mliekarenskom priemysle udiali výrazné zmeny a to v celej štruktúre vlastníckych vzťahov, v podstatnej modernizácii výroby, v prispôbení mliekarenskej legislatívy na podmienky Európskej únie a napokon i v štruktúre výroby

Je v záujme výrobcov a spracovateľov, aby mlieko patrilo ku komoditám, ktoré sa presadia na medzinárodných trhoch. Základnou podmienkou cenovej konkurencieschopnosti je výrazné zníženie výrobných nákladov mlieka ako suroviny. Druhou základnou podmienkou je vysoká kvalita mliečných výrobkov. Zložitá transformácia v krátkom časovom období nemôže byť úspešná bez podpory výskumu a vývoja.

MATERIÁL A METÓDY

Na realizáciu uvedeného cieľa bolo potrebné zozbieranie značného množstva informácií. Podkladové údaje boli získané v časovom horizonte rokov 2001 – 2004. Z dôvodov neúplnosti a nedostupnosti všetkých údajov sú v práci použité čísla aj zo skorších rokov.

Informácie a údaje potrebné na vypracovanie boli získané z webových stránok, z informácií MP SR, VUEPP, z informácií získaných prieskumom a iných.

V príspevku sú použité metódy analýzy, syntézy, dedukcie a komparácie.

VÝSLEDKY

Na Slovensku bolo minulého roku vyrobeného spolu 289 776, 58 ton konzumného mlieka, čo je oproti roku 2003, kedy bolo vyrobených 320 910, 71 ton konzumného mlieka, pokles o 6,9 %. Z toho tvorilo trvanlivé mlieko 158 071, 32 ton, mlieko s predĺženou trvanlivosťou 78 218, 19 ton a mlieko v PE vreckách 60 752, 36 ton.

V roku 2003 sa taktiež z konzumného mlieka vyrobilo najviac trvanlivého mlieka a to v množstve 170 357, 11 ton. Mlieko s predĺženou trvanlivosťou činilo 93 877,96 ton a mlieka v PE vreckách sa vyrobilo spolu 71 163 ton. Presné množstvá vyrobeného a predaného konzumného mlieka podľa jednotlivých druhov, vrátane priemerných cien a tržieb za predané množstvá znázorňujú tabuľky 1 a 2.

Tabuľka 1: *Prehľad o priemerných obchodných cenách, vyrobených množstvách a konečných zásobách mlieka za rok 2004*

VÝROBKY	Vyrobené množstvo na distribúciu mimo mliekarne v tonách	Predané množstvo na domáci trh v tonách	Tržby za predané množstvo bez DPH v tis. Sk	Priemerná obchodná cena výrobu bez DPH v Sk
Konzumné mlieko spolu	289 776,58	258 943,40	3 757 323	14,51
v tom: plnotučné	19 219,26	14 428,19	247 778	17,17
Čiastočne odtučnené (polotučné)	210 535,70	194 283,32	2 801 824	14,42
Nízkotučné	47 907,01	43 032,16	612 618	14,24
Odtučnené	12 114,61	7 199,73	95 103	13,21
Trvanlivé mlieko spolu (z konzumného mlieka spolu)	158 071,32	133 513,61	X	X
Mlieko s predĺženou trvanlivosťou spolu (z kon.ml.spol)	78 218,19	79 218,68	X	X
z toho: mlieko s 5-dňovou trvanlivosťou, polotučné 1L krabica	47 413,89	47 393,77	X	X
Mlieko v PE vreckách spolu (z konzumného mlieka spol)	60 752,36	60 616,45	X	X

Zdroj: www.radela.sk

V porovnaní s rokmi 2001 a 2002, sledujeme pokles výroby konzumného mlieka, ktorého výroba tvorila v roku 2001 – 321 403 ton (mlieko s obsahom tuku do 6 % hmotnosti) a v roku 2002 – 321 534 ton. Znížila sa výroba mlieka s predĺženou trvanlivosťou (v roku 2001 bolo vyrobených 90 174 ton) a výroba mlieka v PE vreckách (výroba v roku 2001 bola 88 317 ton). Na druhej strane, vzrástla výroba trvanlivého mlieka, ktorého sa v roku 2002 vyrobilo 134 341 ton a v roku 2001 výroba činila 106 199 ton trvanlivého mlieka (v roku 2004 bol oproti 2001 zaznamenaný nárast výroby trvanlivého mlieka o 48,8 %).

Tabuľka 2: *Prehľad o priemerných obchodných cenách, vyrobených množstvách a konečných zásobách mlieka za rok 2003*

	Vyrobené množstvo	Predané množstvo	Tržby za predané	Priemerná obchodná
--	-------------------	------------------	------------------	--------------------

VÝROBKY	na distribúciu mimo mliekarne v tonách	na domáci trh v tonách	množstvo bez DPH v tis. Sk	cena výrobku bez DPH v Sk
Konzumné mlieko spolu	320 910,71	304 194,23	4 221 963	13,88
v tom: plnotučné	17 385,92	16 911,07	271 314	16,04
Čiastočne odtučnené (polotučné)	242 956,58	230 516,59	3 182 850	13,81
Nízkotučné	49 687,09	46 368,32	629 417	13,57
Odtučnené	10 881,12	10 398,25	138 382	13,31
Trvanlivé mlieko spolu (z konzumn.mlieka spolu)	170 357,11	153 954,57	X	X
Mlieko s predĺženou trvanlivosťou spolu (z k.m.s.)	93 877,96	93 641,50	X	X
Mlieko v PE vrecúškach spolu (z konzum.ml.sp.)	71 163,97	71 085,16	X	X

Zdroj: www.radela.sk

V Českej republike sa výroba konzumného mlieka v roku 2004 zvýšila o 5,3 % z 473 848 tis. litrov na 499 120 tis. litrov. V rámci tohto objemu sa vyrobilo 71,7 % trvanlivého mlieka a 28,9 % pasterizovaného, a to v oboch rokoch. Tento vývoj je znázornený v tabuľke 3.

Tabuľka 3: *Výroba konzumného mlieka podľa spôsobu ošetrovania*

Konzumné mlieko	Výroba 2003 (v tis. l)	Výroba 2004 (v tis.l)	Podiel 2003 (v %)	Podiel 2004 (v %)	Index 04/03
Celkom	473 848	499 120	100,0	100,0	105,3
Z toho: pasterizované	137 150	144 074	28,9	28,9	105,0
Trvanlivé	336 698	355 046	71,1	71,1	105,4

Zdroj: *Mliekarstvo 2005*

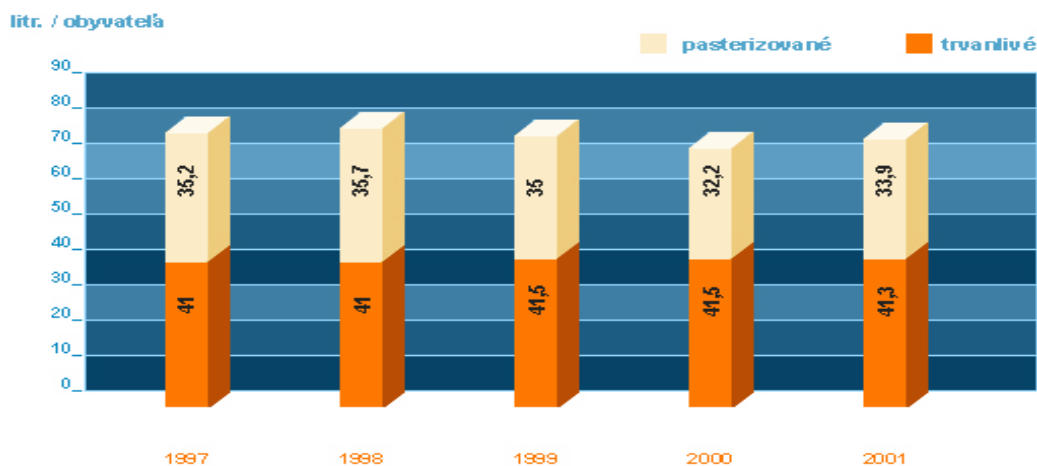
V porovnaní s rokom 2001 došlo k miernemu nárastu výroby konzumného mlieka, ktorého sa v roku 2001 vyrobilo 461 490 tis. l. V sledovanom období poklesla výroba pasterizovaného mlieka (v roku 2001 jeho výroba v ČR tvorila 177 967 tis. l.) a vzrástla výroba trvanlivého mlieka (v roku 2001 bolo vyrobených 283 523 tis. l.).

V Poľskej republike nastal v roku 1991 zlom a výroba mlieka začala rásť. V rokoch 1996 –1998 sa držala na úrovni 1350 miliónov litrov mlieka ročne. Systematicky vzrástla najmä výroba mlieka baleného do krabíc a to najmä výroba trvanlivého mlieka. Výroba trvanlivého mlieka predstavuje 25 % z celkového množstva mlieka predaného v Poľsku a vzrástla z objemu 110 miliónov litrov v roku 1995 na 340 miliónov litrov v roku 1998. Úspech trvanlivého mlieka nespočíva len v samotnej trvanlivosti, ale aj v praktickosti využitia a v možnosti skladovať ho pri izbovej teplote.

Na základe prieskumu uskutočneného v roku 1998 vo Varšave je trvanlivé mlieko atraktívnejším produktom pre poľského spotrebiteľa než čerstvé mlieko. Dobré meno jednotlivých výrobcov, dobrá reklama a najmä vysoká doba trvanlivosti spôsobili, že trvanlivé mlieko zaznamenalo v danom roku najvyšší nárast predaja v porovnaní s rokom predchádzajúcim.

Znázornenie trendov spotreby konzumného mlieka v krajinách Európskej únie sa nachádza na grafe 1.

Graf 1: *Trend spotreby konzumného mlieka v krajinách EÚ*

Zdroj: *Tetrapak, 2002*

Na európskom trhu môžeme vo všeobecnosti sledovať zvýšený záujem o trvanlivé mlieko. Podľa dostupných informácií, najmä u spotrebiteľov zo západnej Európy vzrástla konzumácia trvanlivého mlieka. Trvanlivé mlieko v týchto krajinách v súčasnosti predstavuje polovicu z celkového množstva predaného mlieka.

Dokonca krajiny so „silnou mliečnou kultúrou“, ako sú Holandsko, Nemecko a Belgicko, zaznamenali prudký nárast v predaji trvanlivého mlieka. V Nemecku predstavujú 2 litre z 3 predaných trvanlivé mlieko a v Belgicku je trvanlivé mlieko takisto dominantným produktom na trhu (výroba a distribúcia tohto mlieka je jednoduchšia ako pri čerstvom mlieku).

Napriek tomu, v Dánsku, sa trend uberá iným smerom. Na základe uskutočneného prieskumu bolo zistené, že viac ako polovica spotrebiteľov prestala nakupovať v obchodoch, ktoré prestali ponúkať čerstvé mlieko. Prieskum tiež poukázal, že čím má dánska rodina viac detí, tým väčší je dopyt po čerstvom mlieku.

ZÁVER A DISKUSIA

Zámerom tohoto príspevku bolo zhodnotenie formovania pozície čerstvého a trvanlivého mlieka na vybraných trhoch krajín Európskej únie .

Na Slovensku sledujeme v poslednom období pokles výroby konzumného mlieka celkom. Hlavnou príčinou klesajúcej spotreby mlieka a mliečnych výrobkov je zvyšujúca sa cena mlieka a nízka kúpyschopnosť obyvateľstva. V roku 2004 sa vyrobilo takmer 290 tis. ton mlieka, čo je oproti roku 2001 pokles takmer o 10 %, kedy bolo vyrobených 321 tis. ton konzumného mlieka. V priemyselnom spracovaní sa zvyšuje produkcia mliečnych výrobkov s dlhšou trvanlivosťou. Hoci výroba mlieka celkom klesá, výroba trvanlivého mlieka rastie. V roku 2004 bolo vyrobených 134 341 ton a v roku 2001 výroba činila 106 199 ton trvanlivého mlieka (nárast o takmer 49 %). V Českej republike výroba mlieka rastie. Aj tu môžeme sledovať pokles výroby čerstvého mlieka a značný nárast výroby trvanlivého mlieka. V roku 2004 bolo vyrobených 499,1 mil litrov mlieka celkom, z tohoto množstva výroba trvanlivého mlieka tvorila 355 046 tis. litrov a výroba čerstvého mlieka 144 074 tis. litrov.

V Poľsku sa tiež trvanlivé mlieko stalo významným produktom na trhu a podľa prieskumu uskutočneného v oblasti Varšavy je trvanlivé mlieko pre spotrebiteľa

atraktívnejším produktom ako čerstvé mlieko. Na európskom trhu môžeme vo všeobecnosti sledovať zvýšený záujem o trvanlivé mlieko. Najmä u spotrebiteľov zo západnej Európy rastie konzumácia tohoto mlieka. Ľudia uprednostňujú výrobky s dlhšou dobou trvanlivosti kvôli samotnej dlhšej dobe aj jednoduchšiemu skladovaniu.

ANOTÁCIA

V podmienkach rastúcej globalizácie svetovej ekonomiky a zosilňujúceho sa zápasu o trhy je národným a štátnym záujmom Slovenska udržanie produkčného a výkonného poľnohospodárstva ako aj potravinárstva celej krajiny. Výroba a spracovanie mlieka patria k rozhodujúcim výrobným odvetviám Slovenska a vždy budú vzhľadom na svoj ekonomický, sociálny a výživový potenciál v popredí záujmu štátu. Spotreba mlieka vo svete aj u nás má klesajúcu tendenciu, preto existujú pochopiteľné snahy spracovateľov mlieka túto situáciu riešiť. Jednou z možností ako oživiť dopyt po mlieku, je zlepšenie jeho senzorických vlastností, ktoré spotrebiteľ posudzuje. V oblasti mliečnych výrobkov je v súčasnosti trendom preferencia predlžovania doby trvanlivosti jednotlivých výrobkov. Cieľom tohoto príspevku je posúdenie formovania pozície čerstvého vs. trvanlivého mlieka na vybraných trhoch krajín Európskej únie.

KLÚČOVÉ SLOVÁ

konzumné mlieko, čerstvé mlieko, trvanlivé mlieko, spotreba mlieka, trh s mliekom a mliečnymi výrobkami, európsky trh

LITERATÚRA

1. **BLCHÁČ, J.:** Súčasná situácia slovenského mliekarstva. In: Mliekarstvo, roč. 34, číslo 1, Žilina: VÚM, s.28-32, 2004, ISSN 1210-3144
2. **NAGYOVÁ, Ľ.:** Konkurencieschopnosť slovenského mliekarenského priemyslu v procese prípravy pre vstup do EÚ. In: Zemědělská ekonomika, číslo 11, s.515-520, 2001, ISSN 0139-570X
3. **REPKA, I.:** Vplyv faktorov globalizácie na výrobu a spracovanie mlieka. In: Medzinárodné vedecké dni 2002, I. zväzok, Nitra: SPU, s. 303-307, 2002, ISBN 80-8069-027-8
4. **SLADKÝ, J. :** Trh mléka po rozšíření EU. In: Den mléka 2003 – sborník referátů z mezinárodní konference, s. 30-32, 2003
5. **UBREŽIOVÁ, I.:** Vývoj podnikateľského prostredia s aspektom na štrukturálne zmeny v podmienkach mliekarenského priemyslu. In: Medzinárodné vedecké dni 2002, I. zväzok, Nitra: SPU, s. 374-378, 2002, ISBN 80-8069-027-8
6. **KONCEPCIA AGRÁRNEJ A POTRAVINOVEJ POLITIKY SR DO ROKU 2005.** MP SR v Bratislave, 128s., 2000, ISBN 80-88992-18-4
7. Mliekarstvo – roky 2001 – 2005
8. **SPRÁVA O POĽNOHOSPODÁRSTVE A POTRAVINÁRSTVE V SR 2003,** Bratislava: MP SR, 152s., 2003, ISBN 80-88992-67-2
9. <http://www.radela.sk/rezort/> (2005-10-18)
10. <http://www.mliekoinfo.sk/dospeli/sub.php?sub=4> (2005-11-08)

KONTAKTNÁ ADRESA

Ing. Mariana Bujňáková, Katedra marketingu a manažmentu, Fakulta ekonomiky a manažmentu, Slovenská poľnohospodárska univerzita, Trieda A Hlinku 2, 949 76 Nitra, email: mariana.bujnakova@fem.uniag.sk